

IXTISOSLASHTIRILGAN TA'LIM MUASSASALLARI O'QUVCHILARIDA EMOTSIONAL INTELLEKT NAMOYON BO'LISHINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Xudoyberdiyeva Zuhra Shavkat qizi-O'zMU
Jizzax filiali 70310301- Psixologiya
mutaxassisligi 1-kurs magistratura talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'quvchilarda emotsional intellekt (EI) namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari tahlil qilinagan. Emotsional intellektning shaxsiy o'sish va kasbiy muvaffaqiyatdagi ahamiyati hamda turli yosh va gender jihatdan namoyon bo'lishi ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, emotsional intellektning asosiy komponentlari: o'z-o'zini anglash, o'zini boshqarish, motivatsiya, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalarning ta'lim jarayonida rivojlanib borishi xususida fikrlar yuritilgan.

Kalit so'zlar: emotsional intellekt, ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilari, psixologik xususiyatlar, o'z-o'zini anglash, o'zini boshqarish, motivatsiya, empatiya, ijtimoiy ko'nikmalar, kasbiy rivojlanish.

Emotsional intellekt (EI) insonning o'z hissiyotlarini anglash, boshqarish va boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish qobiliyatidir. Emotsional intellektning asosiy komponentlari o'z-o'zini anglash, o'zini boshqarish, motivatsiya, empatiya, va ijtimoiy ko'nikmalardan iborat. Ushbu qobiliyat shaxsiy o'sish va kasbiy rivojlanish uchun zarurdir, ayniqsa, ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun.

Maxsus fanlarga ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining o'rganayotgan bilimlari emotsional intellektga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Psixologiya sohasi bilan shug'ullanish:

- **O'z-o'zini anglashni oshiradi:** maxsus fanlarni bilish shaxsiy hissiyotlar va boshqa odamlarning emotsiyalarini anglashni o'rganishni talab qiladi. O'quvchilar o'zlarining va boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni rivojlantiradilar.

- **Empatiya qobiliyatini kuchaytiradi:** Ularning sohasi odamlarga yordam berish bilan bog'liq bo'lganligi sababli, empatiya talabalar uchun zarur qobiliyatdir. Ushbu qobiliyat insonlar bilan muloqotda bo'lish va ularning hissiy holatini tushunishda asosiy rol o'ynaydi.

- **Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi:** O'quvchilar jamoalarda ishlash, mijozlar bilan muloqot qilish orqali ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi.

- **O'zini boshqarish qobiliyatini yaxshilaydi:** O'quvchilar stressli vaziyatlarda o'zlarini boshqarishga, hissiyotlarini nazorat qilishga va muammolarni konstruktiv tarzda hal qilishga o'rgatadi.

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari o'quv jarayonida emotsional intellektni rivojlantirish bir qator sabablarga ko'ra muhimdir:

Professional samaradorlik: Emotsional intellektni rivojlantirish

o'quvchilarga boshqalar bilan samarali muloqot qilish va ularning muammolarini tushunishda yordam beradi. **Shaxsiy va kasbiy o'sish:** Emotsional intellektni rivojlantirish shaxsiy hayotda ham, kasbiy hayotda ham muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi. Bu o'z-o'zini anglashni, stressni boshqarishni, va boshqalar bilan sog'lom munosabatlarni shakllantirishni osonlashtiradi. **Yetakchilik ko'nikmalarini rivojlantirish:** Emotsional intellekt kuchli etakchilik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu o'z navbatida, talabalarga jamoani boshqarish va boshqa insonlar bilan muvaffaqiyatli ishlash imkoniyatini beradi. **Sog'lom psixologik muhit yaratish:** O'quvchilarning emotsional intellektni rivojlantirishlari, o'zlarini va boshqalarni yaxshiroq tushunishlari natijasida, ularning o'quv muhiti yanada sog'lom va samarali bo'ladi. Bu esa ularning o'quv jarayonida yuqori natijalarga erishishiga yordam beradi.

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun emotsional intellektni rivojlantirish uchun quyidagi metodlar samarali bo'lishi mumkin:

1. **O'z-o'zini anglash mashqlari:** O'quvchilar o'z his-tuyg'ularini o'rganish va ularni aniqlash uchun kundalik hisobotlar yoki jurnal yuritishlari mumkin. Bu ularga o'z emotsiyalarini tushunish va ularga mos ravishda harakat qilish imkonini beradi.

2. **Empatiya mashqlari:** O'quvchilar boshqalar bilan empatiya qilishni o'rganish uchun rolli o'yinlar (role- playing) yoki masalaning boshqa nuqtai nazaridan o'rganilishini talab qiluvchi vazifalarni bajarishlari mumkin. Bu ularga boshqalar his-tuyg'ularini tushunishga yordam beradi.

3. **Stress bilan kurashish texnikalari:** o'quvchilarga stressli vaziyatlarda o'zini boshqarish texnikalarini, masalan, chuqur nafas olish, meditatsiya, yoki fikrlarni ongli ravishda boshqarish (mindfulness) texnikalarini o'rgatish mumkin.

4. **Hissiy barqarorlikni rivojlantirish:** Psixologik seminarlar yoki mashg'ulotlar orqali o'quvchilarga hissiy barqarorlikni saqlash usullarini o'rgatish. Bu o'quvchilarga qiyin vaziyatlarda o'z emotsiyalarini boshqarish va sog'lom munosabatlarni saqlashda yordam beradi.

5. **Qaror qabul qilish qobiliyatini oshirish:** O'quvchilarni qaror qabul qilish jarayonida hissiy omillarni hisobga olishga o'rgatish. Bu ularga har qanday vaziyatda to'g'ri va ongli qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Emotsional intellektni rivojlantirish aniq va tabiiy fanga yo'naltirilib o'qitiladigan o'quvchilar uchun bir qator muhim foydalar keltiradi:

Shaxsiy o'sish va rivojlanish: Emotsional intellekt o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarish qobiliyatini kuchaytiradi. Bu esa shaxsiy o'sish va o'z-o'zini rivojlantirish jarayonida katta rol o'ynaydi. Talabalar o'z emotsiyalarini yaxshiroq tushunib, ularni konstruktiv ravishda boshqarish imkoniga ega bo'ladi. *Yaxshi muloqot va ijtimoiy ko'nikmalar:* Emotsional intellektni rivojlantirish o'quvchilarda uchun ijtimoiy muhitda yaxshi muloqot qilish, mojarolarni hal qilish va jamoa bilan samarali ishlash imkonini beradi. *Stress va mojarolarni boshqarish:* Emotsional intellektni rivojlantirish orqali o'quvchilarda stressli vaziyatlarda o'zlarini boshqarish va mojarolarni konstruktiv tarzda hal qilish qobiliyatini oshiradi. Bu ularning sog'lig'ini saqlash va kasbiy hayotda muvaffaqiyatga erishishda yordam beradi. *Empatiya va boshqalar bilan*

hamdardlik: Emotsional intellekt empatiya qobiliyatini oshiradi, bu esa o'quvchilarda boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga mos javob berishga yordam beradi. Bu ko'nikma psixologiyada o'ta muhim bo'lib, bemorlar yoki mijozlar bilan ishlashda ularga sezgirlik bilan yondashishni ta'minlaydi.

Ixtisoslashgan ta'lim oluvchilarda emotsional intellektning o'rnini va ahamiyatini nihoyatda katta:

✓ *Markaziy ahamiyat*: ixtisosiy ta'lim oluvchilar uchun emotsional intellekt zarur qobiliyat hisoblanadi. Boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga mos javob berish psixologlarning bemorlarga yordam berish qobiliyatini oshiradi.

✓ *Kasbiy muvaffaqiyat kaliti*: Emotsional intellekt shaxsiy va kasbiy hayotda muvaffaqiyatning kalitidir. O'quvchilar ushbu qobiliyatni rivojlantirish orqali nafaqat o'z kasbiy faoliyatlarida muvaffaqiyat qozonadilar, balki o'zlarining shaxsiy hayotlarini ham yaxshilash imkoniga ega bo'ladilar.

✓ *Shaxsiy barqarorlik*: Emotsional intellektning rivojlanishi o'quvchilar uchun o'z-o'zini anglash va boshqarish imkonini beradi, bu esa ularning shaxsiy barqarorligini ta'minlaydi va stressli vaziyatlarda ularning ruhiy holatini saqlashga yordam beradi.

✓ *Ijtimoiy munosabatlarning rivojlanishi*: O'quvchilar uchun emotsional intellektni rivojlantirish, ularga ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo'lish va jamoalarda samarali ishlash imkoniyatini beradi. Bu esa ularning kelajakdagi professional hayotida katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, emotsional intellekt aniq va tabiiy fanlarga ixtisoslashtirilgan talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishida markaziy rol o'ynaydi. Ushbu qobiliyatni rivojlantirish orqali talabalar nafaqat o'z sohalarida muvaffaqiyatga erishadilar, balki jamiyatda ham o'z o'rnini topadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.A.Shamshetova, R.N.Melibayeva, X.Usmanova, I.Haydarov. Umumiy psixologiya. T. 2018.
- 2.Davletshin M.G., To'ychiyev S.M. Umumiy psixologiya. T.:TDPU, 2012.
- 3.Xaydarov F.I., Xalilova N.I. Umumiy psixologiya. – T.: TDPU, 2010.
1. Karimova V.M., Sunnatova R.I., Tojibayeva R.N. Mustaqil fikrlash. - T.: Sharq. 2000.
- 4.Радугина А.А. Педагогика и психология. - М., 2007.
- 5.G'oziyev E.G'. Pedagogik psixologiya asoslari. Toshkent, Universitet, 1997.
- 6.Fiori M. A new look at emotional intelligence: A dual-process framework // Personality and Social Psychology Review. 2009. Vol. 13. № 1. P. 21—44. doi: 10.1177/1088868308326909
- 7.Goulman D. Emotsionalnyy intellekt / D. Goulman; per. s ang. A.P. Isaevoy. - M.: AST MOSKVA; Vladimir: VKT, 2009.
- 8.Fiori M. A new look at emotional intelligence: A dual-process framework //

- Personality and Social Psychology Review. 2009. Vol. 13. № 1. P. 21—44. doi: 10.1177/1088868308326909
- 9.O‘lmasova D.H., Emotsional intellektning o‘rganilish tarixi. Academic research in educational sciences volume 2 | ISSUE 9 | 2021
- 10.Sagatova SH.F., Emotsional intellekt rivojlanishining shart sharoitlari. Maqola. Psixologicheskie nauki. 2021
- 11.Sharafutdinova X.G. Aqliy qobiliyatning qisqa tanlov testi // Maktab va hayot. - Toshkent, 2006. - №8. - B. 26-28.
- 12.Rejаметова, I. (2025). HARBIY XIZMATCHILARNING OILASINI IJTIMOY–PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK MOSLASHUVIDA MUOMILA VA UNING ROLI. *Журнал Педагогике и психологии в современном образовании*, 5(1), 39-50.
- 13.Режаметова, Н. И. (2024). МОДИФИКАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В ОБУЧЕНИИ И ПРАКТИКЕ ДОШКОЛЬНОЙ МУЗЫКАЛЬНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. *Science and innovation*, 3(Special Issue 31), 380-382.
- 14.Ikramshikovna, R. I., & Nishanbayevich, D. A. (2025). Regulatory and legal aspects of first aid in international legislation and in the republic of Uzbekistan. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 7(02), 7-16.
- 15.Режаметова, И. И., & Норбутаев, С. А. (2022). YETIM VA OTA-ONA QARAMOG‘IDAN MAHRUM BO‘LGAN BOLALARDA IJTIMOY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH. *ИННОВАЦИИ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ*, 5(3).
- 16.Rejаметова, I. I. (2025). HARBIY XIZMATCHILARNING OILASINI IJTIMOY–PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK MOSLASHUVIDA MUOMILA VA AHAMIYATI. *Modern education and development*, 21(2), 67-79.
- 17.Ikramshikovna, R. I. (2025). BOLALARDA XULQ OG‘ISHINI OLDINI OLISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI. *Modern education and development*, 21(2), 45-54.
- 18.Rejаметова, I. (2025). HARBIY XIZMATCHILARNING OILASINI IJTIMOY–PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK MOSLASHUVIDA MUOMILA VA UNING ROLI. *Журнал Педагогике и психологии в современном образовании*, 5(1), 39-50.
- 19.Mukhamedova, D. G., & Abdullajanova, D. S. (2020). The actuality of the gender aspect of the manager's constructive interaction in the conflicting situation. *Journal Of Critical Reviews*, 7(12), 228-231.
- 20.Akhmadjonova, S., & Abdullajanova, D. (2023). Socio-Psychological Features Of Family Conflict Resolution. In *Academic International Conference On Multi-Disciplinary Studies And Education* (Vol. 1, No. 6, pp. 101-108).
- 21.Abdullajanova, D., & Raxmonova, Z. (2020). Motivation to succeed, to avoid defeat and the impact of risk preparedness on women's activism and its socio-psychological factors. *European Journal Of Molecular And Clinical Medicine*, 7(1), 3555-3561.

22. Abdullajanova, D. S. (2023). Socio-psychological criteria for the selection and placement of personnel in management (on the example of women). *Confrencea*, 5(05), 401-411.
23. Abdullajanova, D. S. (2023). Socio-psychological criteria for the selection and placement of personnel in management (on the example of women). *Confrencea*, 5(05), 401-411.
24. Абдуллажанова, Д. С. (2023). ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНЫХ СТЕРЕОТИПОВ В НАПРАВЛЕНИИ ЖЕНСКОЙ АКТИВНОСТИ В УПРАВЛЕНИИ. *ПСИХОЛОГИЯ XXI СТОЛЕТИЯ*.
25. Мухамедова, Д. Г., & Абдуллажанова, Д. С. (2021). СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО РЕЗЕРВА: ФОРМЫ И МЕХАНИЗМЫ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ. *BEING A MUSIC FAN: FANDOM EFFECTS ON THE PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF ITS PARTICIPANTS*..... 12, 187.
26. Абдулладжанова, Н. Г., Абдугафурова, Д. Г., Якубова, Р. А., Назирова, Э. Р., & Рахмонова, Г. Г. (2020). ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ ПРОТИВОВОСПАЛИТЕЛЬНЫХ ФАРМАКОЛОГИЧЕСКИХ ПРЕПАРАТОВ. *Universum: химия и биология*, (12-1 (78)), 80-84.
27. Kadirov, K. V., Mullabaeva, N. M., Abdullajanova, D. S., Kurbanovna, A. D., & Abdullaevna, B. S. (2023). A Mobbing Questionnaire In School And An Analysis Of The Results Obtained. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 23(4).
28. Abdullajanova, D. S. (2025). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF MOTIVATION FOR SUCCESS AND THE IMPACT OF RISK ON WOMEN. *Modern education and development*, 19(1), 3-12.
29. Абдуллажанова, Д. (2024). Социальная критерия как фактор формирования психологического портрета женщин-руководителей в управленческой деятельности. *Общество и инновации*, 5(5), 85-93.
30. Abdullajonova, D. S. (2024). Social-Psychological Adaptation to the Educational Environment-As a Factor of Educational Efficiency. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(4), 58-60.
31. Abdullajonova, D. (2024). Sand in the image of relatives to establish education in the national spirit through races. *Science and innovation*, 3(B2), 34-39.
32. Abdullajanova, D., & Raxmonova, Z. (2020). Motivation to succeed, to avoid defeat and the impact of risk preparedness on women's activism and its socio-psychological factors. *European Journal Of Molecular And Clinical Medicine*, 7(1), 3555-3561.
33. Dilnozakhon, A., & Dilfuza, J. (2023). Problems of adaptation of children of primary school age to school and methods of their elimination. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(2), 295-300.
34. Mukhamedova, D., Abdullajanova, D., Tukhtabekov, K., Fuzailova, G., Babadjanova, S., & Rahmonova, Z. (2019). The main directions of accounting socio-psychological characteristics of the manager of education in the process of optimizing management activities in Uzbekistan. *Journal Of Advanced Research In Dynamical And Control Systems*, 11(10 Special Issue), 1035-1038.

35. Abdullajonova, D. (2025). SOCIO-PSYCHOLOGICAL CRITERIA FOR THE FORMATION OF A PSYCHOLOGICAL PORTRAIT IN THE PREPARATION OF PERSONNEL FOR INNOVATIVE MANAGEMENT. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 5(1), 21–29. извлечено от <https://ppmedu.idpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/1054>
36. Abdullajonova, D. (2025). THE SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF AN EDUCATION MANAGER IN A HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTION. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 5(1), 30–39. извлечено от <https://ppmedu.idpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/10545>
37. Abdullajanova, D. S. (2025). PSYCHOLOGICAL CRITERIA OF FORMATION OF PSYCHOLOGICAL PORTRAIT IN TRAINING PERSONNEL FOR THE INNOVATION MANAGEMENT PROCESS. *Modern education and development*, 21(2), 55-66.
38. Abdulakimovna, S. S. (2024). Methods for Developing Cooperation Between the Family, Neighborhood, Educational Institution in the Socialization of Adolescents with Disabilities. *Journal of Diplomacy, Law, and International Affairs*, 1(1), 6-8.
39. Шакарбоева, Ш. А. (2024). МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА СЕМЬИ, СОСЕДСТВА, ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В СОЦИАЛИЗАЦИИ ПОДРОСТКОВ С ТРУДНЫМ ОБРАЗОВАНИЕМ. *International Journal of Formal Education*, 3(4), 211-215.
40. Shakarboeva, S., & Gulomitdinov, D. (2023). PEDAGOGICAL PSYCHOLOGICAL VIEWS OF ABU RAIKHAN BERUNI AS A FACTOR OF EFFECTIVENESS IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *World Bulletin of Management and Law*, 21, 30-33.
41. Shakarboyeva, S., & Qayumov, A. (2024). AUTIZMLI BOLALARNI RIVOJLANTIRISHDA ART TERAPIYA USULLARIDAN FOYDALANISH IMKONYATLARI. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 4(1), 148-154.
42. Мунарова, Р. У., Камолова, Ш. У., Шакарбоева, Ш. А., & Каршибоева, Д. Б. (2016). Алимкулов СОУ Великие мыслители Средней Азии о воспитании гармоничного и всесторонне развитого поколения. *Проблемы педагогики*, (2), 13.
43. Шакарбоева, Ш. (2024). Бошланғич синфларда чет тили ўзлаштириш ва ўрганишнинг ёшга оид хусусиятлари. *Общество и инновации*, 5(10/S), 286-290.
44. Abdulakimovna, S. S. (2021). Socially Psychological Education of Self-Development Skills in Future Teachers Functions. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 1(5), 231-235.
45. Usarovna, K. S., Muhammedovna, Y. F., Shodiyevna, O. D., & Shakhnoza, S. (2022). The Importance of Cognitive Processes in the Formation of a Scientific Worldview among Students. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 2(2), 78-83.

46. Шакарбоева, Ш. А. (2021). САМОРАЗВИТИЕ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ПРЕДМЕТ СОЦИАЛЬНОЙ ПСИХОЛОГИИ. In *Стратегия научно-технологического развития-2021* (pp. 39-40).
47. Мунарова, Р. У. (2016). Камолова Ширин Усаровна, Шакарбоева Шахноза Абдулакимова, Каршибоева Дилфуза Бурлиевна, & Алимкулов Сирожиддин Олимжон ўғли (2016). *Великие мыслители Средней Азии о воспитании гармоничного и всесторонне развитого поколения. Проблемы педагогики*, (2 (13)), 17-19.
48. Abdulakimovna, S. S. (2021). Socially Psychological Education of Self-Development Skills in Future Teachers Functions. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 1(5), 231-235.
49. Munarova, R. U. (2016). Kamolova Sh. U., Shakarboeva Sh. A., Karshiboeva DB, Alimkulov SOU (2016) *Velikie misliteli Sredney Azii o vospitanii garmonichnogo i vsestoronne razvitogo pokoleniya. Problemi pedagogiki*, (2), 13.
50. Shakarboeva, S. A. (2024). METHODS OF DEVELOPING COOPERATION OF THE FAMILY, NEIGHBORHOOD, AND EDUCATIONAL INSTITUTION IN THE SOCIALIZATION OF TEENAGERS WITH DIFFICULT EDUCATION. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 3(5), 920–924. Retrieved from <https://www.bjisrd.com/index.php/bjisrd/article/view/2409>
51. Shakarboeva Shakhnoza Abdulakimovna. (2022). Social-Psychological Characteristics Of Professional SelfDevelopment Of Future Teachers. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 14, 138–140. Retrieved from <https://www.zienjournals.com/index.php/zjssh/article/view/2799>
52. Shakarboyeva, S., & Qayumov, A. (2024). AUTIZMLI BOLALARNI RIVOJLANTIRISHDA ART TERAPIYA USULLARIDAN FOYDALANISH IMKONYATLARI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 4(1), 148-154.